

Министерство образования РС(Я) Таттинское УУО МБДОУ детский сад “Теремок”

Проект: «Куолу» күрэс оҕо хомоҕой тылын сайыннарыыга оруола”

Старший воспитатель МБДОУ “Теремок”

с. Дэбдиргэ Таттинский улус

Аргунова Мария Ивановна

2019 г

Төрөөбүт тылынан сангары, кинини ингэринии оҕо төрөөбүт-үөскээбит дьэититтэн-уотуттан,ийэ-аҕа иитиититтэн бэриллэр уонна оскуолаҕа кириэн иннинээҕи оҕо тэрилтэтигэр,оскуолаҕа салҕанар. Төрөөбүт тылынан үөрэтии,киниэхэ уһуйуу оҕо билии-көрүү, өй-санаа, сизэр-майгы өтгүнэн сайдытыгар,норуотун үгэстэрин, культуратын баһылыгыгар сүдү күүс буолар.

Биһиги Игидэйдээҕи “Теремок” оҕо саада 2014 сылтан улуустааҕы оскуолаҕа кириэн иннинээҕи саастаах оҕолорго «Куолу» күрэһи тэрийэн ыытабыт. Куолу ыытыллар сыалынан оҕону кыра сааһыттан төрөөбүт тылын билэр, бэйэтин санаатын хомоҕойдук, дьону –сэргэни итэҕэтэр гына этэ үөрэнэригэр уһуйуу буолар. Күрэскэ сылын аайы улуус оҕо уһууааннарыттан 6-7 саастаах оҕолор кэлэн үс түһүмэххэ илин-кэлин түсүһэллэр ,ол курдук бастакы түһүмэххэ оҕо ойуунан остуоруйа ис хоһоонун арыһан кэпсиир, иккис түһүмэххэ сомоҕо домоҕу быһааран, этии оноролор, үһүс түһүмэххэ эргэрбит билигин сэдэхтик туттуллар тыллары быһаараллар уонна ону туһанан этии онороллор. Кэтээн көрдөххө оҕолор остуоруйаны хомоҕойдук кэпсииллэр, ис хоһоонун истээчигэ тириэрдэр гына. Онтон сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары быһаарарга ыарыҕаталлар эээри чугаһатан,майгыннатан толкуйдаан таһаарар оҕолор үгүстэрэ үөрдэр. Бу тыллары барытын программаҕа киирбит остуоруйалартан ылбытым, сорох сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары тыа ыаллара билигин даҕаны тутталлар. Иитээччилэр төрөппүттэри кытары бииргэ ситимнээхтик үлэлээтэхтэринэ оҕолор төһө баҕарар ити тыллары туттары сатыыллара саарбаҕа суох. Оҕолору олус гаджекка олоппоко, күннээҕи түбүк быһыгыгар остуоруйалаһан,таабырыннаһан төрөөбүт тыл эгэлгэтин ингэринэллэригэр кыһаллаллара наадалаах.

Бырайыак төрүөтэ: Билинни кэмнэ оҕолор билиилэрэ кэнээтэ, информацияны ылаллара улаатта,ол эээри, оҕо ылбыт билиитинэн эрэ мунурданар буоллаҕына сайдыыта атахтанар, омук быһыытынан уратытын билбэт буолар, олоҕу көрүүтэ татымырар. Саха оҕото бэйэтин омугун уратытын, кини историятын, культуратын билэр киһи буолара билинни кэмнэ саамай наадалаах. Онон, бэйэтин санаатын кыра эрдэҕиттэн этэр, омугун аналын билэр оҕону иитии-билинни олох ирдэбилэ. Ол иһин оҕо аһыллар, сайдар усулуобуйатын тэрийии олус наадалаах. Оннук усулуобуйаны тэрийигэ «Куолу» күрээс табыгастаах диэн санааттан бу бырайыак оҕоһулунна.

Сыала:

- төрөөбүт тылга тапталы иңэри;
- санааны сааһылаан этэргэ, тыл культуратыгар уһуйуу.

Соруктара:

саха остуоруйаларын, сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары программаҕа киирбит айымньылартан наардааһын, ырытыы;

- оҕолор бэйэлэрин санааларын дьону-сэргэни итэҕэтэр гына, төрөөбүт тылларынан хомоҕойдук этэ үөрэнэллэригэр эйгэни тэрийии;

Бырайыак сүннүүнэн ыытыллар үлэ көрүгүнэрэ:

1. Саха остуоруйаларын билиһиннэри: оҕо сатаан истэр,кэрэхсиир сатабылларын сайыннарыы ,сатаан кэпсиир ,сэһэргиир буоларга уһуйуу;

2. төрөппүттэри кытары ситимнээх үлэ : сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары оонньуу нөнүө, ойуулаан-уруһуйдаан, эбээ,эһээ холобурдарынан быһаарары ситиһии;тыллары күннээҕи олоххо туттары ситиһии;

3. араас тэрээһиннэргэ оҕолору кытыннаран дьон иннигэр иннибэккэ-толлубакка тахсарга усулуобуйа тэрийии

4. оскуоланы кытары ситимнээх үлэ:алын сүһүөх кылаас учууталлара иитээччилэрдиин күрэҕи детсад, оскуола иһинэн ыытыы,ырытыһыы

5. улуус уһууаанын оҕолорун икки ардыгар сылын аайы олунньу ыйга күрээс ыытыы

Бырайыак ситиһиилэрэ:

Куолу күрээ алтыс сылын ытылынна , манна кыттыбыт оҕолору кэтээн көрүүнэн олох симик оҕолор дьон иннигэр тахсартан толлубат, санааларын этэр, кэпсиир буолбуттара үөрдэр. Бастын куолуһут аатын ылбыт оҕолор салгыы оскуолаҕа олус ситиһиилээхтик үөрэнэллэр, бастыһынар кэккэлэригэр сылдьаллар.

Иитээччилэргэ куолу күрэһин 2018 сылтан ытытабыт. Иитээччи төрөөбүт төрүт тылы билиитин-көрүүтүн (өс хоһооннору, сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары) дьонно-сэргэбэ итэбэтэр гына тиэрдэрин, хомоҕойдук айан кэпсиирин ситиһии. Бастакы түһүмэххэ талан ылбыт өс хоһоонун туһанан тутатына остуоруйа айан кэпсииллэр. Иитээччилэр хомоҕой тыллара, тутатына араас остуоруйалары уустаан-ураннаан айан кэпсииллэр. Онтон сомоҕо домохтору, эргэрбит тыллары быһаарыыга дьэ иитээччи тобуллаҕас толкуйа, киэн билиитэ кэстөр, төһө баҕарар куолулаан тылы быһаара сатыылар, билбэт да тылларын тобулан, толкуйдаан таһаараллар. Онон куолу күрээ туһалаах, билиини-көрүүнү ханатар дии саныыбын.

Куолу -2014 түмүгэ

Кыттааччылар:

Васильева Айта – “Кэскил” Туора-Күөл
Михайлов Ян – “Ньургуһун” Баайаҕа
Лазарева Эмилия - “Сулусчаан” Ытык-Күөл
Аржакова Катя – “Аленушка” Чөркөөх
Данилова Ангелина – “Кэнчээри” Уолба
Антоева Оксана – “Сардаана” Чымнаайы
Кычкина Айсена – “Кэнчээри” Ытык-Күөл
Власов Егор – “Кэскил” Харбалаах
Аянитова Элона – “Хатынчаан” Уус-Таатта
Тарабукина Айтаана – “Харыйачаан” Уус-Таатта
Аргунова Айта – “Теремок” Дэбдиргэ

Кыайыылаахтар:

“Бастын куолуһут” - Аргунова Айта – “Теремок” Дэбдиргэ
1 миэстэ - Лазарева Эмилия - “Сулусчаан” Ытык-Күөл
2 миэстэ - Кычкина Айсена – “Кэнчээри” Ытык-Күөл
3 миэстэ - Тарабукина Айтаана – “Харыйачаан” Уус-Таатта
“Тобуллаҕас толкуйдаах” анал аат- Михайлов Ян – “Ньургуһун” Баайаҕа
“Хомоҕой тыллаах” анал аат- Власов Егор – “Кэскил” Харбалаах

«Куолу 2015» улуустаагы курэх саастара: 2007 сылаах торуох оҕолор

Кыттааччылар:

1. «Кэнчээри» - Ытык Куол
2. «Сулусчаан» - Ытык Куол
3. «Кэскил» - Туора Куол
4. «Сардаана» - Чымнаайы
5. «Ньургуһун» - Баайаҕа
6. «Хатынчаан» - Усть Таатта
7. «Харыйачаан» - Усть Таатта
8. «Туйаара» - Чычымах
9. «Тулукчаана» - Ытык Куол
10. «Теремок» - Игидэй

Кыайыылаахтар:

Ордахова Виолетта «Бастын куолуһут» - МБДОУ «Теремок»- Лопатина Т.С
Барбасытова Вика «Сулусчаан»- I миэстэ- Гуляева М.М
Неустроев Ньургун «Ньургуһун» Баайаҕа – I миэстэ- Неустроева Ф.С
Данилова Далаана «Кэскил» Туора Куол- III миэстэ- Захарова А.Н

Анал ааттар:

«Хомо5ой тыллаах»- Саввин Алик «Сардаана»Чымнаайы, Христофорова С.Т
«Тобулла5ас толкуйдаах» - Уйгун Тарабукин, «Харыйачаан» Уус-Таатта

«Куолу 2016»**Кыттааччылар:**

Андросова Уруйдаана бл, рук.Белолобская Вера Васильевна МБДОУ Ньургуьун Баяга
Колодезникова Оляна бл, рук бл, рук. Колодезникова Надежда Гаврильевна МБДОУ
«Харыйачаан» Уус-Таатта

Лебедева Наташа бл,рук.Попова Лариса Анатольевна, МБДОУ ЦРР д/с «Мичил» Боробул
Туласынов Реас, бл, рук.Неустроева Оксана Семеновна МБДОУ «Хатынчаан» Уус-Таатта
Трулукова Айыына бл,рук.Прокопьева Луиза Егоровна, МБДОУ «Кэскил» Туора-Куол
Бурмистрова Маша бл, рук. Попова М.И, МБДОУ «Теремок»

Охотина Варя бл, рук.Григорьева Агафья Дмитриевна МБДОУ «Туйаара» Чычымах
Гуляев Айтал,бл,рук. Петрова Мария Михайловна,МБДОУ ЦРР «Аленушка» Черкех

Кыайыылаахтар:

«**Бастын куолуьут**» - Бурмистрова Маша рук. Попова М.И, МБДОУ «Теремок»

1 место- Колодезникова Оляна бл, рук бл, рук. Колодезникова Надежда Гаврильевна
МБДОУ «Харыйачаан» Уус-Таатта

2 место- Охотина Варя бл, рук.Григорьева Агафья Дмитриевна МБДОУ «Туйаара»
Чычымах

3 место - Андросова Уруйдаана бл, рук.Белолобская Вера Васильевна МБДОУ Ньургуьун
Баяга

«**Тобулла5ас толкуйдаах**» - Трулукова Айыына бл,рук.Прокопьева Луиза Егоровна,
МБДОУ «Кэскил» Туора-Куол

«**Хомо5ой тыллаах**»- Лебедева Наташа бл,рук.Попова Лариса Анатольевна, МБДОУ ЦРР
д/с «Мичил» Боробул

Куолу -2017 түмүгэ**Кыттааччылар:**

1.Тарабукина Юлиана- “Кэнчээри” ОСК Ытык-Күөл

2. Маркова Лиана-“Теремок” Дэбдиргэ

3.Григорьева Нарыйаана-“ Туйаара” Чычымах

4. Аржакова Аня- “Сулусчаан” ОСК Ытык-Күөл

5.Тапшырова Алена- “Кэнчээри” Уолба

6. Андросова Дарина- “Солнышко” Ытык-Күөл

7. Татарина Ангелина- Харбалаах “Кэскил”

8. Матвеева Нелли – “Мичил” Дьохсофон

9.Хоютанова Нелли – “Сардаана” Чымнаайы

Кыайыылаахтар:

«**Бастын куолуһут**» - . Матвеева Нелли –“ Мичил” Дьохсофон

1миэстэ- Андросова Дарина- “Солнышко” Ытык-Күөл

2 итэстэ- Аржакова Аня- “Сулусчаан” ОСК Ытык-Күөл

3миэстэ- Татарина Ангелина- Харбалаах” Кэскил”

Тапшырова Алена- “Кэнчээри” Уолба

«**Тобуллала5ас толкуйдаах**» **анал аат-** Тарабукина Юлиана- “Кэнчээри” ОСК Ытык-Күөл

«**Хомо5ой тыллаах**» **анал аат -** Григорьева Нарыйаана-“ Туйаара” Чычымах

«Куолу - 2018» түмүгэ

Кыттааччылар:

Оҕолор:

1. Плотников Слава- ЦРР “Чуораанчык” Ытык-Кюель
2. Тапшырова Алена- МБДОУ “Кэнчээри” Уолба
3. Тарасова Айта- ЦРР “Кэнчээри” Ытык-Кюель
4. Нестерова Айгылаана – МБДОУ “Сардаана” Чимнай
5. Попов Алгыстаан- ЦРР “Мичил” Боробул
6. Дорофеев Алеша- ЦРР “Сулусчаан” Ытык-Кюель
7. Бурнашева Амелия- МБДОУ “Ньургунун” Баяга
8. Семенова Кристина – МБДОУ «Теремок» Дэбдиргэ

Иитээчилэр:

1. Хаптагаева Снежана Ивановна- МБДОУ “Кэскил” Туора-Кюель
2. Ершова Лира Дмитриевна - ЦРР “Сулусчаан” Ытык-Кюель
3. Щергина Матрена Ивановна- ЦРР “Кэнчээри” Ытык-Кюель
4. Карбаканова Екатерина Гаврильевна- МБДОУ “Кэнчээри” Уолба
5. Христофорова Сусанна Ивановна- МБДОУ “Сардаана” Чимнай
6. Ядрихинская Елена Николаевна- ЦРР “Мичил” Боробул
7. Мандарова Мария Алексеевна- МБДОУ “Ньургунун” Баяга
8. Попова Мария Ивановна - МБДОУ «Теремок» Дэбдиргэ

Түмүк: оҕолор

“Бастын куолуһут”- Семенова Кристина – МБДОУ «Теремок» Дэбдиргэ

1 миэстэ- Попов Алгыстаан- ЦРР “Мичил” Боробул

2 миэстэ - Дорофеев Алеша- ЦРР “Сулусчаан” Ытык-Кюель

3 миэстэ - Нестерова Айгылаана – МБДОУ “Сардаана” Чимнай

Анал ааттар:

«Тобуллаҕас толкуйдаах»- Попов Алгыстаан- ЦРР “Мичил” Боробул

«Хомоҕой тыллаах» - Бурнашева Амелия- МБДОУ “Ньургунун” Баяга

Иитээчилэр

“Бастын куолуһут”- Ядрихинская Елена Николаевна- ЦРР “Мичил” Боробул

1 миэстэ- Щергина Матрена Ивановна- ЦРР “Кэнчээри” Ытык-Кюель

2 миэстэ - Попова Мария Ивановна - МБДОУ «Теремок» Дэбдиргэ

3 миэстэ - Христофорова Сусанна Ивановна- МБДОУ “Сардаана” Чимнай

Анал ааттар:

«Тобуллаҕас толкуйдаах»- Мандарова Мария Алексеевна- МБДОУ “Ньургунун” Баяга

«Хомоҕой тыллаах» - Ершова Лира Дмитриевна - ЦРР “Сулусчаан” Ытык-Кюель

«Куолу - 2019» түмүгэ

Кыттааччылар:

Оҕолор:

- 1.Афанасьев Саша - МБДОУ “Теремок” с.Дэбдиргэ
2. Баева Айсена - МБДОУ ЦРР “Аленушка” с. Черкех
3. Романов Сулустаан - МБДОУ “Ньургунун” с Баяга
4. Данилова Сайнаара - МБДОУ ЦРР “Мичил” с Боробул
5. Неустроев Эдик - МБДОУ “Харыйачаан” с Усть-Таатта
- 6.Тарабукина Ариана - МБДОУ ЦРР “Кэнчээри” с Ытык-Кюель
- 7.Егорова Нина - МБДОУ “Кэскил” с. Туор-Кюель
- 8.Винокуров Дьулус - МБОУ Чычымахская СОШ им.С.Р. Кулачикова-Эллэй
- 9.Толстякова Сандаара - ЧСОШ им.Г.Д.Бястинова-Бэс Дьарааһын
- 10.Кусатова Сандаара - МБОУ Уолбинская СОШ им В.И.Ленина ДО “Кэнчээри”
- 11.Антоева Женя - МБДОУ “Кэскил” с Харбалах
- 12.Охотин Антон - МБДОУ ЦРР “Сулусчаан” с Ытык-Кюель
- 13.Дедюкина Аня - МБДОУ “Солнышко” с Ытык-Кюель

Иитээчилэр:

1. Охотина Татьяна Ивановна - МБДОУ ЦРР “Аленушка” с. Черкех
2. Васильева Евдокия Семеновна- МБДОУ “Ньургунун” с Баяга
3. Стручкова Екатерина Николаевна- МБДОУ “Солнышко” с Ытык-Кюель
4. Попова Лариса Анатольевна- МБДОУ ЦРР “Мичил” с Боробул
5. Неустроева Александра Николаевна - МБДОУ “Харыйачаан” с Усть-Таатта
6. Лопатина Дария Константиновна- МБДОУ “Теремок” с. Дэбдиргэ
7. Егорова Александра Николаевна- МБДОУ ЦРР “Кэнчээри” с Ытык-Кюель
8. Прокопьева Луиза Егоровна- МБДОУ “Кэскил” с. Туор-Кюель
9. Тарасова Анна Павловна- МБОУ Уолбинская СОШ им В.И.Ленина ДО “Кэнчээри”
10. Оготовева Анастасия Никифоровна- МБДОУ “Кэскил” с Харбалах
11. Гуляева Марфа Михайловна - МБДОУ ЦРР “Сулусчаан” с Ытык-Кюель
12. Христофорова Сусанна Тарасовна - ЧСОШ им Бястинова ДО с. Чимнай

Түмүк: оҕолор

“Бастын куолуһут”- Афанасьев Саша – МБДОУ «Теремок» Дэбдиргэ

1 миэстэ- Антеева Женя - МБДОУ “Кэскил” с Харбалах

2 миэстэ - Егорова Нина - МБДОУ “Кэскил” с. Туор-Кюель

3 миэстэ - Кусатова Сандаара - МБОУ Уолбинская СОШ им В.И.Ленина ДО “Кэнчээри”

Анал аатттар:

«Тобуллаҕас толкуйдаах»- Винокуров Дьулус - МБОУ Чычымахская СОШ им.С.Р. Кулачикова-Эллэй

«Хомоҕой тыллаах» - Тарабукина Ариана - МБДОУ ЦРР “Кэнчээри” с Ытык-Кюель

Иитээчилэр

“Бастын куолуһут”- Христофорова Сусанна Ивановна- ЧСОШ им Бястинова ДО “Сардаана” Чимнай

1 миэстэ- Гуляева Марфа Михайловна - МБДОУ ЦРР “Сулусчаан” с Ытык-Кюель

2 миэстэ – Охотина Татьяна Ивановна - МБДОУ ЦРР “Аленушка” с. Черкех

3 миэстэ - Оготовева Анастасия Никифоровна- МБДОУ “Кэскил” с Харбалах

Анал аатттар:

«Тобуллаҕас толкуйдаах»- Лопатина Дария Константиновна- МБДОУ “Теремок” с.Дэбдиргэ

«Хомоҕой тыллаах» - Попова Лариса Анатольевна- МБДОУ ЦРР “Мичил” с Боробул

Куолуга кыайбыт оҕолор ситиһиилэрэ:

	Оҕо аата	оскуолата	ситиһиилэрэ
1.	Аргунова Айта Куолу -2014	Игидэй орто оскуолата 5кл	<p>1кл –НПК Пекарские чтения(школьный)-2 м XIII региональная НПК Петровские чтения - 3 м Внутришкольная интеллектуальная игра «Знатоки русского языка»-1 м Внутришкольная викторина «В стране сказок» -2 м «Чабылыһын сулустар» уус-уран аабыы – 3 м</p> <p>2 класс – -улусный интеллектуальный марафон “Росточек”- номинация «Знатоки русского языка» «Чабылыһын сулустар» уус-уран аабыы – “Кэскиллээх аабааччы” номинация -Куолу -2016 (школьный) -«Хомоҕой тыллаах» анал аат</p> <p>3 класс –улусная НПК “Первые шаги” -2м -улусная страноведческий фестиваль инсценировок(англ.язык) – 2м -гран-при внутришк конкурса ораторов “Куолу» -наследный конкурс чтецов-1 м</p> <p>4 класс – XIII улуустаабы кылаас таһынан аабыы олимпиадатыгар-«Айдарыылаах аабааччы» анал аат -VII улуустаабы уус-уран аабыы- - «Дьүүлүүр сүбэ биирэйбилэ» анал аат - улусный фестиваль лит.тв-ва “Проба пера”2 м -улуустаабы -«Аабыы тула» метапредм олимпиадаҕа- -«Бастын кэпсээнньит» анал аат -внутришкольная НПК «Первые шаги» -1 м</p>
2.	Ордахова Виолетта «Куолу -2015»	Игидэй орто оскуолата 4 кл	<p>2 класс- улусная заочная олимпиада номинация “Знаток русского языка” - Улусная олимпиада “Мындыр өй” – 1 м -улусный интеллектуальный марафон “Росточек” – номинация “Знаток русского языка”(командный)</p> <p>3 класс- улусный конкурс проектов “Умный совенек” –номинация “Лучший наблюдатель” -улусная олимпиада по чтению «Аабыы тула»- номинация «Хороший почерк» по итогам диктанта - республиканская заочная метапредметная</p>

			<p>олимпиада «Умники и умницы» -1 м -школьная НПК первые шаги -2 м 4 класс – школьный конкурс чтецов -1 м - улусная олимпиада по внеклассному чтению -2м - улусная олимпиада по внеклассному чтению – конкурс чтецов –номинация «Искренность исполнения» - улусный конкурс чтецов «Таатга –ийэ тыл биһигэ » - номинация «Хомоҕой хоһоонньуттар» (бөлөбүнэн)</p>
3.	Бурмистрова Маша Куолу -2016	Игидэй орто оскуолата 3кл	<p>1 класс - «Чабылыһын сулустар» уус-уран аабы –гран-при -внутришкольная олимпиада по родному языку среди уч-ся нач-х кл-1 м 2класс - «Чабылыһын сулустар» уус-уран аабы-1м -внутришкольная олимпиада по русскому языку -2 м --внутришкольная олимпиада по окружающему миру -2 м</p>
4.	Матвеева Нелли Куолу -2017	Дьохсоҕон орто оскуолата 2 кл	-Улуустаабы кэтэхтэн саха тылын олимпиадатыгар «Знаток якутского языка»
5.	Семенова Кристина Куолу -2018	Игидэй орто оскуолата 1 кл	<p>1 класс – республиканская дистанционная олимпиада по окружающему миру «Я познаю мир» -2 м - «Мин бастакы олимпиадам» - 2 м</p>
6.	Афанасьев Саша Куолу -2019	Игидэйдээби уһуяан	Р.А Кулаковскай 105 сааһыгар анаммыт улуустаабы уруһуй конкурса- 3 м «Чугдаарар чуорааннар» (дс иһинэн) Хоһоон аабы – 1 м